



“Een geval apart: Analyse van valincidenten”

Cliëntveiligheid is een groot thema in de zorg. In de Verpleging, Verzorging en Thuiszorg werken zorgorganisaties sinds 2007 met het kwaliteitskader Verantwoorde zorg. Ook bij Servicecentrum Het Laar is men continu bezig om het wonen en welzijn van cliënten te optimaliseren. Daarvoor zijn een aantal maatregelen ingevoerd die de cliëntveiligheid ten goede komen. Het Laar geeft specifiek aandacht aan bewustwording van valgevaar, zowel bij medewerkers als bij de cliënten. Met een werkgroep valpreventie, aandachtsvelders valpreventie op iedere afdeling en periodieke terugkoppeling van incidentmeldingen, worden de medewerkers direct betrokken bij het preventieve veiligheidsbeleid.

Cliëntveiligheid bij het Laar

De jaarlijkse ‘Dag voor de ouderen’ staat steeds in het teken van valpreventie, verantwoord bewegen en informatie die het bewust blijven van valgevaar prikkelen bij de cliënt. Door alle aandacht voor valpreventie is de motivatie bij medewerkers om incidenten te melden hoog. Het Laar heeft ervoor gezorgd dat men niet alleen ernstige incidenten meldt, maar ook minder ernstige incidenten. Alleen op deze manier kan een zorginstelling inzicht krijgen in alle incidenten om verbetermaatregelen te treffen die de kwaliteit en veiligheid van zorg ten goede komt.

Problembeschrijving

Uit de landelijke Prevalentiemeting Zorgproblemen 2010 blijkt dat er jaarlijks 66.000 senioren van 65 jaar en ouder moeten worden behandeld op de spoedeisende hulp (SEH) afdeling als gevolg van een val. Tenminste 29.000 van hen zijn in of om het huis gevallen. Veel zorginstellingen hebben een probleem met valincidenten van cliënten.

Ieder jaar vallen ongeveer 3.200 65-plussers in een verzorgingshuis en 1.700 mensen in een verpleeghuis zodanig dat een behandeling op de SEH afdeling nodig is. In verpleeghuizen is het aantal valincidenten per bed het laagst op somatische

afdelingen en het hoogst op psychogeriatrische afdelingen. Eén op de dertien cliënten heeft een valincident meegemaakt, waarvan de helft letsel heeft opgelopen.

Echter, lijkt in verpleeg- en verzorgingshuizen het aantal valincidenten toe te nemen. Deze toename kan mogelijk verklaard worden door een zwaardere zorgvraag waarmee ouderen in deze instellingen terecht komen. Het feit dat men zoveel mogelijk een non-fixatie beleid nastreeft speelt hierbij ook een rol. Vaak zijn er binnen de instellingen al diverse initiatieven opgestart om het aantal valincidenten terug te dringen. Helaas leidt dit niet altijd tot het gewenste resultaat: afname van aantal valincidenten.

Opzet van het onderzoek

Om te komen tot gerichte maatregelen voor het voorkomen van valpartijen is een systematische analyse vereist. Zowel de omstandigheden waaronder valincidenten plaatsvinden als de oorzaken van de valpartijen moeten in kaart gebracht worden. Door een dergelijke analyse kunnen verbanden zichtbaar worden die inzicht geven in de mogelijke oorzaken van valincidenten. Aan de hand hiervan kan vervolgens een concreet actieplan worden opgesteld.

Servicecentrum Het Laar

Servicecentrum Het Laar is een woonzorgorganisatie voor ouderen in Tilburg. Het Laar biedt een breed palet aan zorg- en dienstverlening aan 260 cliënten, waarvan 48 verpleeghuiscliënten en 212 verzorgingshuiscliënten. Daarnaast biedt Het Laar zorg aan 61 cliënten in de huissituatie en heeft het 92 huurappartementen waar nog eens 105 cliënten wonen. In totaal worden er met betrekking tot wonen, welzijn en zorg 425 cliënten bediend. Allen hebben een eigen appartement.



De wensen en behoeften van ouderen staan hierbij centraal. Het Laar wil uitblinken in kwaliteit van dienstverlening hetgeen tot uiting is gekomen in het behalen van twee PREZO gouden keurmerken in de zorg, voor Het Laar Verpleging en voor Het Laar Verzorging. (PREZO: PREstaties in de ZOrg). Een belangrijk aspect van de kwaliteit en de zorginhoudelijke veiligheid voor verpleging en verzorging is melden van incidenten. Het Laar heeft hiervoor een actief beleid. Het Laar stimuleert de meldingsbereidheid bij incidenten omdat dit zicht geeft op mogelijke fouten, verbetermaatregelen of preventieve acties. Daarbij accepteert het een hoger aantal meldingen in vergelijking met andere instellingen.

Deskundige medewerkers en betrokken vrijwilligers streven naar hoogwaardige en verantwoorde zorg; servicegericht en respectvol naar cliënten. Bij Het Laar werken ruim 283 werknemers en 128 vrijwilligers op 1 locatie. Zij verlenen de best mogelijk zorg en dragen bij aan een omzet van ruim 13,3 miljoen euro.

Resultaten onderzoek

Ook binnen Servicecentrum Het Laar (zie grafiek) is het aantal valincidenten de afgelopen jaren toegenomen. Ondanks uiteenlopende inspanningen, zoals het aanstellen van aandachtsvelders en het bevorderen van de beweegactiviteiten van de cliënten, leek men weinig vooruitgang te boeken met het voorkomen van valpartijen. Een grondige analyse naar het ontstaan van valincidenten was hierdoor wenselijk.

Om meer inzicht te krijgen in het ontstaan van valincidenten wordt gebruik gemaakt van een MIC-formulier. Op een

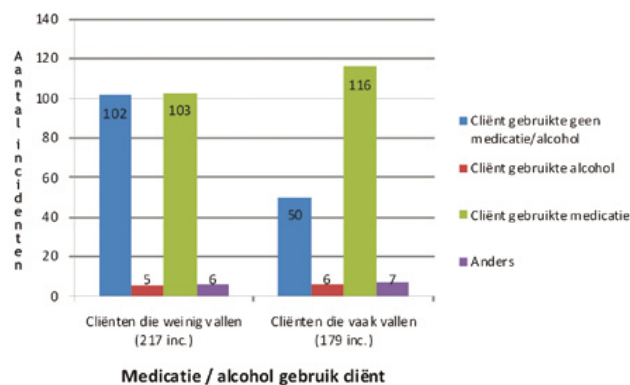
formulier Melding Incidenten Cliënten melden medewerkers van een zorginstelling (bijna-) incidenten waarvan een cliënt nadeel ondervindt. Deze MIC meldingen worden centraal verzameld waarna deze worden geanalyseerd door de werkgroep 'valpreventie: Blijf staan'. Deze werkgroep adviseert het management om bijvoorbeeld preventieve maatregelen toe te passen.

Het door Het Laar gehanteerde MIC-formulier is voorafgaand aan het onderzoek kritisch geëvalueerd en uitgebreid. Het vernieuwde MIC-formulier is met ingang van februari 2010 in gebruik genomen. Medewerkers zijn gevraagd om voor ieder valincident het MIC-formulier in te vullen. De rapportage, gebaseerd op een onderzoeksperiode van 11 februari 2010 tot en met 10 oktober 2010 heeft geleid tot een aantal interessante conclusies.

“Voor preventiebeleid is het samenspel tussen cliënt en medewerker onontbeerlijk”

Met name binnen de groep somatische cliënten bestaat er een kans dat cliënten 'een keer' vallen, bijvoorbeeld door het verlies van evenwicht of door duizeligheid. Deze cliënten vallen vooral in de huiskamer of keuken van het eigen appartement. Eerst, omdat zij hun hulpmiddel niet gebruikte, in de loop van het jaar gebeurde dit wel en was het verkeerd gebruiken een belangrijke oorzaak. Door deze cliënten te informeren en te instrueren over het risico op vallen en hen instructies te geven over het gebruik van bijvoorbeeld een rollator kunnen de valincidenten bij cliënten die weinig vallen mogelijk nog verder worden teruggebracht.

Voor cliënten die frequent vallen werd een ander scenario waargenomen. Het betreft hier cliënten uit beide categorieën, oftewel somatische en psychogeriatrische cliënten. Deze cliënten blijken vooral te vallen in de eigen slaapkamer, omdat zij gaan lopen of staan zonder een hulpmiddel te gebruiken. Medicatiegebruik (en dan met name slaapmiddelen) vormt



Een belangrijke aanbeveling is dan ook om in overleg met de betrokken huisartsen of specialisten ouderengeneeskunde de medicatie van deze cliënten te heroverwegen, te vervangen, te verminderen of mogelijk te stoppen. Daarnaast kan worden nagegaan in hoeverre herinrichting van de slaapkamer noodzakelijk is, er voldoende verlichting (domotica) aanwezig is en de hulpmiddelen direct voorhanden zijn als de cliënten uit bed stappen. Het vinden van mogelijkheden om de cliënt bewust te maken niet te snel het bed uit te stappen hoort hier uiteraard ook bij.

Het is aan te bevelen om te achterhalen in hoeverre het halsalarm een geschikt hulpmiddel is voor cliënten. Mogelijk zorgt een polsalarm ervoor dat cliënten eerder alarmeren na een valpartij. Stimulerend was de constatering dat een valincident vrijwel altijd binnen vijf minuten door de verzorgende wordt ontdekt. Verder is de afweging tussen het risico op valincidenten en het nastreven van de visie van Het Laar om kwaliteit van leven te bieden, voortdurend onderwerp van discussie. Vanuit de wens om optimale kwaliteit van leven te bewerkstelligen wordt bijvoorbeeld vaak een non-fixatie beleid geïntroduceerd. Dit leidt echter tot valrisico's. Analyse van valincidenten biedt mogelijk aanknopingspunten om te komen tot een balans tussen kwaliteit van leven en het risico op valpartijen en (lichamelijke) gevolgen die daarmee gepaard gaan.

Conclusies

Om een dergelijke diepgaande analyse van valincidenten mogelijk te maken is laagdrempelig melden een vereiste. Het meldformulier moet direct beschikbaar zijn en een medewerker moet alleen die vragen voor ogen krijgen die voor het betreffende valincident van belang is. Het melden moet geen nadelige gevolgen hebben voor de melder. Het is uiteindelijk een middel, bedoeld om te leren en de kwaliteit van de zorg te verbeteren.

Verder is het mogelijk een koppeling te leggen met het Elektronisch Cliënten Dossier (ECD), waardoor de gegevens van de cliënt met één druk op de knop in het meldformulier worden ingelezen. De medewerker hoeft dan minder gegevens in te voeren én de kans op fouten wordt gereduceerd. Na het versturen van de melding worden de gegevens geregistreerd in een database die gebruikt kan worden voor uiteenlopende rapporten, zowel op het niveau van de instelling als geheel en op het niveau van specifieke afdelingen als op het individuele cliënt niveau. Ook de verbetermaatregelen die op basis van de analyse worden voorgesteld worden geregistreerd en opgevolgd, waarmee de volledige PDCA cyclus doorlopen wordt. Ook al blijkt een grondige analyse en verbeteracties niet per definitie te leiden tot minder valincidenten, wél geven ze een scherp beeld waar de oorzaken liggen en waar accenten gelegd moeten worden. Het op deze wijze bewust kijken naar preventie voor valgevaar leidt zowel bij de medewerker maar zeker ook bij de cliënt tot een positief resultaat.

Meer informatie over de activiteiten van Infoland op het gebied van veiligheidsmanagement vindt u op www.infoland.nl/veiligheidsmanagement.

Bronnen

- Halfens, R.J.G., Meijers, J.M.M., Du Moulin, M.F.M.T., Van Nie, N.C., Neyens, J.C.L., Schols, J.M.G.A.. Landelijke Prevalentiemeting Zorgproblemen 2010, Department of Health Care and Nursing Science, University of Maastricht. <http://www.lpz-um.eu/index.html?id=23>
- Kessels-Habraken, M.M.P. (2010). Een geval apart: Analyse van valincidenten: eindrapportage in opdracht van Servicecentrum het Laar.
- Servicecentrum Het Laar, Jaarbericht 2009. www.hetlaar.nl